

Tibet og Spørgsmaalet Lhasa.

Siden min Notits i dette Tidsskrifts foregaaende Hefte er den endelige Aabning af det lukkede Land rykket os tættere paa Livet, og formodentlig vil det ikke vare længe, før den engelske Ekspedition fra Indien under Oberst Young-herbrand, som i dette Øjeblik har besat Byen Gjangtse, aabner Tibet for Handel og Samkvem med Indien og dermed tillige for den geografiske Forskning.

Saaledes som de geografiske Forhold nu en Gang ere, maatte man jo vente, at England vilde blive den Stat, der skal bringe den europæiske Civilisation ind i det egentlige Tibet, idet dets Hovedstad Lhasa kun ligger c. 500 Km. i lige Linje fra den nordligste indiske Jærnbane-station Siliguri ved Himalayas Fod, medens Afstanden fra russisk Turkestan er rundt 1900 Km., og fordi de forvirrede Forhold i Tibet og de Tibet nærmest liggende Bjærglande i Længden ikke kunne eksistere tæt op ad en civiliseret Nations Grænser. Medens det er umuligt at føre en større Militær-ekspedition fra russisk Turkestan til Lhasa, baade paa Grund af Provianterings-spørgsmaalet i de øde, sterile, bjærgfulde og ørkenagtige Egne og paa Grund af de uhyre Vanskeligheder, som en Marche igennem store Flyvesandsørkener og over Mængder af høje, ofte sneklædte og vanskelig overstigelige Passer frembyde, viser det sig at være en forholdsvis let Sag for et træneret Bjærgkorps at løse disse Spørgsmaal fra indisk Side. Ekspeditionen maa vel overstige Himalaya, men denne Overstigning, have vi for længe siden vidst, ikke kunde sætte nogen alvorlig Hindring i Vejen, idet der baade i Nepal, Sikhim og Butan findes mange Pas-overgange fra Indien til Tibet, som de Indfødte fra Arilds Tid have benyttet.

Baade russiske og engelske geografiske Tidsskrifter have i den senere Tid bragt adskillige Meddelelser med Kort og Fotografier fra Tibet; fra russisk Side stamme disse fra de to Burjæter Zybkow og Narzunoff, der i deres Egenskab af Buddhister besøgte Lhasa, og fra engelsk Side foreligge Beretninger om Oberst Youngherbrands Ekspedition fra forskellige Forfattere, der ere kendte med Forholdene paa Stedet, hvilke ledsages af Kort over den af Ekspeditionen valgte Rute til Tibet (The geographical Journal Januar 1904) samt af et Bykort over Lhasa (The geographical Journal Marts 1904) sammensat efter indfødte Rejsendes Beretninger.

Det egentlige Tibet er en lang Strimmel Land beliggende langs Himalayas Nordskraaning, begrænset i Vest af Kashmir, imod Syd af Himalaya med Bjærglandene Nepal, Sikhim og Butan. Mod Øst naar det til Stedet, hvor Bramaputra bryder igennem ned til Indien, og dets Nordgrænse kan sættes langs Bramaputradalens nordlige Skraaning og i en Bue c. 80 Km. Syd om Søen Tengri Nor. Resten af de Egne, der i store og for store Træk i politisk Henseende, regnes med til Tibet, have lidet tilfælles med dette egentlige Tibet, der regeres af Dalai Lama og hans Raad. Fra Bjærgkæden Nagtshang og videre mod Nord til Altyntagh etc., i det øde ørkenagtige bjærgfulde Højland, regerer faktisk ingen, eller hvem der maatte have Lyst dertil. Man træffer her enten intet Menneske i Maaneder eller kun smaa Flokke

Nomader. At dette maa være rigtigt, ses ogsaa af, at alle de fra Nord kommende Forskningsrejsende ikke ere naaede sydligere end til Bjærgkæden Nagtshang, hvor de alle ere bøjede af langs denne, stadig holdende Nagtshang imellem sig og det egentlige Tibet.

Det egentlige agerdyrkende Tibet er mod Vest ofte kun c. 100 Km. bredt fra Nord til Syd, hvorimod det imod Øst har en Bredde af c. 500 Km. i de indviklede Bjærgdale, der ligge i Sammenknytningspunktet imellem Nagtshang og Himalaya, og som vandes af Bramaputra og dens Tillob. I den sidstnævnte østlige Del ligge Hovedbyerne i Tibet, Lhasa (3630 M. o. H.) ved et nordligt Tillob til Bramaputra, Shigatse (3597 M. o. H.) ved Njang Tshus Udlob i Bramaputra og Gjangtse (3932 M. o. H.) ved Floden Njang Tshu, der omtrent fra Passet Tang La i Sikhim-Himalaya (4785 M. o. H.) løber mod Nord til Bramaputra umiddelbart Øst for Shigatse. Af disse har Lhasa c. 10,000 Indb. og Shigatse 6—7000 Indb. Inbyggerantallet i Gjangtse angives ikke, men den beskrives som en stor og vigtig By med livlig Handel. Klosteret i Byen har 600 Munke og midt i Byen findes et Fort besat med 50 kinesiske og 200 tibetanske Soldater. Dalen omkring Njang Tshu, ved hvilken Gjangtse ligger, beskrives som en af de frugtbareste i Tibet; hver Fodsbred Land er dyrket, og der findes Mængder af Vildt og Fisk (Njang bet. det yndige Land).

Byen Lhasas Grundplan har Form af en Elipse med den store Akse i Ø.—V. I den østlige Del af Elipsen ligger selve Byen, der gennemstrømmes af Kanaler fra Floden Kyi, som løber Syd om Byen. I den vestlige Del ligger det mystiske Kloster Potala eller Botala paa en isoleret Høj. Her er Dalai Lamas Residens og sydvest derfor findes hans Sommerpalads. Imellem disse Paladser og Byen ligge Marker, Sletter og Haver. Omkring hele Byen gaar en Vej af c. 15 Km. Længde, og ad denne Vej vandre Pilgrimme i Procession under de store religiøse Fester. Under Dalai Lama staar et Raad paa fire Ministre, hvoraf de tre ere gejstlige. Disse Ministre danne Tibets faktiske Regering og udnævne Guvernører, hvoraf der i Reglen er to i hvert Distrikt, en verdslig og en gejstlig. Befolkningen bestaar af en Art Adel, som nedstammer fra de gamle Lehnsfyrster og fra Dalai Lamaernes Forfædre, samt Præster og Bønder. Bønderne ere Livegne. Den staaende Hær bestaar af 4000 Mand bevæbnede med Lanser, Luntebøsser og gamle Kanoner. De Fremmede i Lhasa, Shigatse og Gjangtse ere Kinesere, Nepalesere, Kashmirier og Mongoler. Nepaleserne og Kashmirierne ere især Handlende og Haandværkere, hvorimod Mongolerne for Størstedelen ere Lamaer, der kun aflægge kortere Besøg.

Central-Tibet skal efter Zybkows Angivelse kun have ca. 1 Mill. Indb., og Tilvæksten er meget ringe paa Grund af de mange Munke og smitsomme Sygdomme.

Zybkow, der besøgte Lhasa i 1900—1901 og blev der i over et Aar, beretter, at den tørre Sæson begyndte den 26. September, paa hvilken Dag de havde den sidste Regn. Det første Snefald indtraf den 20. December, og i de næste fire

Maaneder sneede det kun 10 Timer. I Dalene tøde Sneen hurtigt op, hvorimod den østlige Del af Nan-shan Kæden stadig havde sine høje Toppe snedækkede (en af de højeste skal være Samtan-kansar). Regnen begyndte i Maj, og fra Maj til Slutningen af August regnede det kun 45 Timer i Lhasa. Den koldeste Maaned var December med en Middeltemperatur af $-6,01$ C ved Solopgang, $1,01$ ved Middag og $2,08$ ved Solnedgang. Den varmeste Maaned var Juni med en Middeltemperatur af $13,09$ C ved Solopgang, $22,08$ ved Middag og $17,02$ ved Solnedgang

Younghusbands Rejserute. Langt fra at være særlig vanskelig eller langvarig kan Rejsen fra den indiske Grænse til Lhasa (Siliguri er den nordligste Jærnbanestation; ikke Darjiling som andre Steder angivet) foretages af raske Rejsende i 8 Dage og senest i 14 Dage. Pasvejene over Sikhim-Himalaya ere ikke særlig vanskelige, og Vejene i det Indre af Tibet beskrives som gode Muldyrveje eller ofte endnu bedre. Vi ville se lidt nærmere paa Ruten. Fra Siliguri, lidt syd for Darjiling, gaar den bedste Vej til Lhasa igennem Rajaen af Sikhims Land, altsaa igennem de Egne, der vandes af Tista og dens Bifloder. Sikhims Størrelse har det været lidt vanskeligt at finde Rede paa; det skal være meget mindre, end man før har troet, og regnes nu kun for at bestaa af Tistaflodens Dal; men ingen ved rigtig, hvor Grænserne for Sikhim, Butan og Tibet skulle drages. Landet er et Virvar af Bjærgdale med forskellig Befolkning.

Fra Siliguri gaar der Vej for Kærrer til Broen over Tista og videre til Kalimpong og Padong. Stigningen hertil er c. 1219 Meter. Herfra gaar det stadig op og ned ad lavere Passer i det uendelige til Posten Gnathong (3658 M. o. H.) c. 37 Km. sydvest for det let tilgængelige Pas Jelep La (4389 M. o. H.). Ved Gnathong laa engelske Tropper i Vinterkvarter allerede i 1888, og hertil kan uden synderlig Vanskelighed Infanteri med Lastdyr og Bjærgartilleri komme frem. Fra Jelep La gaar det ned ad til Floden Ammo Tshu, i hvis Dal Byen Tjumbi ligger i c. 3048 Meters Højde o. H. Her residerede tidligere Rajaen af Sikhim i sit Sommerpalads, en stor træetages Bygning. Ammo Tshus Dal siges at have et herligt tørt og varmt Klima i Modsætning til det regnfulde taagede Vejrlig i Darjiling og Sikhim. Dalen er c. 2 Km. bred og meget frugtbar; overalt findes Kornmarker, Græsange og Frugthaver etc., og i Floden er der godt Fiskeri. Tjumbi kaldes af en Rejsende for Himalayas Engadin, og den afgiver en fortræffelig Station for de engelske Tropper.

Fra Tjumbi fører en paa alle Tider af Aaret god Muldyrvej langs Ammo Tshu til Pari Djong (Djong bet. Fort). Paa denne Strækning findes Mængder af Landsbyer og Vejene ere ofte spærrede af gamle kinesiske Mure. Pari har c. 300 Lørhuse med Basarer; den ligger i Nærheden af et Fort (Djong), der har høje femetages Bygninger. I Pari afkræves Told af de tibetanske Myndigheder. Terrænet omkring selve Pari er imidlertid ret øde, og videre mod Nord befinde vi os nu i et typisk tibetansk Landskab, hvor Agerbrug kun kan finde Sted enkelte Steder i Dalene, hvor Solen brænder om Dagen, og Natten er bitter kold. Men vi ere ogsaa her i Nærheden af Pashøjden i selve denne Del af Himalaya, der her danner et Terrasseland op til det tibetanske Højland, nemlig Passet Tang La. Tang La beskrives som let overstigelig, hvilket er forstaaeligt, da Stigningen, efter hvad jeg kan skønne, gaar jævnt opad lige fra Tjumbi til Tang La. Efter min Erfaring i Bjærglande, som t. Eks. i Pamir, skal man ikke lade sig forskrække af de store absolute Pashøjder i Indreasiens Bjerge. Nogle Tusinde Fod mere eller mindre, saalænge man er nedenfor Gletscher og Snegrænsen, spille ikke nogen stor Rolle; thi Stigningerne ere ofte saa jævne, at man næsten kun af den tynde Luft, der ganske vist er meget generende, mærker, at man er i en saa stor Højde over Havet. Fra Tang La gaar Ruten jævnt nedad igennem en Strækning paa c. 50 Km. ret øde Terræn til den yndefulde Dal ved Floden Njang Tshu, og denne Flod følges nu lige til Gjangtse, som før Tiden er besat af Englænderne og til Shigatse ved Njang Tshus Udløb i Bramaputra, der her hedder Tsang Po. Ved Shigatse er der Broer over Njang Tshu, der her befares af Baade, og Vejen gaar efter Sigende herfra til Lhasa i Hovedsagen langs Bramaputras sydlige Bred.

Afstanden fra Siliguri til Darjiling er c. 40 Km., fra Darjiling ad den her nævnte Rute til Shigatse c. 450 Km. (efter de nyeste engelske Opgivelser), fra Shigatse til Lhasa c. 300 Km., hvilket alt i alt bliver c. 800 Km. eller rundt godt 100 danske Mil. Russiske Kosakker tilbagelægge ofte c. 100 Km. om Dagen i flere Dage i Træk i lignende Egne, saa der er intet til Hinder for, at en mindre Patrouille kan gaa til Lhasa fra Indiens Grænse i en Uges Tid.

Foruden den her nævnte Rute gaar der adskillige andre fra Indien til Tibet igennem Nepal og Butan. I dette Øjeblik berettes, at den engelske Ekspedition muligvis agter at gaa til Lhasa, saaledes at vi vel om kort Tid ville høre Nyt om Ruten fra Shigatse til Lhasa, der før kun er kendt efter de Indfødtes Beretninger.

O. Olufsen.